

Raamatunselitys 3

11.10.2007 Savonlinnan Tuomiokirkossa, kirkkoherra Sammeli Juntunen:

Jumala luo vesieläimet ja linnut

Jumala sanoi: "Viliskööt vedet eläviä olentoja ja lennelkööt linnut ilmassa taivaankannen alla." Niin Jumala loi suuret meripedot ja kaikki muut elävät olennot, joita vedet vilisevät, sekä kaikki siivekkäiden lajit. Jumala näki, että niin oli hyvä. Hän siunasi ne sanoen: "Olkaa hedelmälliset ja lisääntykää ja täyttäkää meren vedet, ja linnut lisääntykööt maan päällä." Tuli ilta ja tuli aamu, näin meni viides päivä. (1 Moos 1:23-23)

Huomio kiintyy siihen, että erikseen mainitaan, että "Jumala loi suuret meripedot".

Meri oli muinaisille israelilaisille pelottava paikka. Siinä oli jäljellä jotain maailman alkuhämärän kaoottisuudesta. Siellä eli valtavia myyttisiä merihirviöitä, esim. kaaoslohikäärme Rahab ja valtava Leviatan.

Ne olivat ympäröivien kansojen mukaan jumalia. Ja silti israelilaiset eivät voineet kieltää, etteivätkö ne olisi totta. Olihan kuultu varteenotettavan tosia huhuja valtavista merieläimistä, joita me nimitämme valaiksi.

Ja nyt Jumalan sana sanoi israelilaisille, että nämä myyttiset, kummalliset ja tuntemattomat hirviöt ovat Jumalan luomia. Ja vielä: "Ja Jumala näki, että niin oli hyvä". Mitään muuta ei saa pelätä kuin Jumalaa.

Lukemattomat ovat tekosi, Herra. Miten viisaasti olet ne tehnyt! Koko maa on täynnä sinun luotujasi. Niin merikin, tuo suuri ja aava – miten luvuton lauma siinä vilisee parvittain eläimiä, pieniä ja suuria! Siellä kulkevat laivat, siellä on Leviatan, merihirviö, jonka loit telmimään siellä. Kaikki luotusi tarkkaavat sinua, Herra, ja odottavat ruokaansa ajallaan. (Ps 104:24-27)

Mitä voisivat olla meidän aikanamme myyttiset "suuret meripedot"?

Minun mielestäni meille vastaava asia ovat ufot, lentävät lautaset ja humanoidit, maan ulkopuolinen älyllinen elämä.

En väitä, että sellaisia on olemassa. Mutta jos sellaisia on, niin ufot ja humanoidit ovat Jumalan luomia. Saman Jumalan luomia kuin mekin. Niitä ei saa pelätä, ikään kuin niiden olemassaolo asettaisi Jumalan, meidän Luojamme, kysymyksenalaiseksi.

Jumala luo maaeläimet

Kun meri ja ilma on täytetty eläimillä, ryhtyy Jumala luomaan maaeläimiä.

On selvää, että tarkkaan ottaen asia ei ole tapahtunut tässä järjestyksessä. Ilmeisesti lentävät olennot ovat kehittyneet maaeläimistä. On otettava huomioon, että Jumala on käyttänyt sanansa kirjoittamisessa 2500 vuotta sitten eläneitä ihmisiä ja heidän luonnontieteellistä kykyään, joka ei ollut niin tarkka kuin nykyinen luonnontiede. Pääasia pitää kuitenkin paikkansa.

Jumala sanoi: ”Tuottakoon maa kaikenlaisia eläviä olentoja, kaikki karjaeläinten, pikkueläinten ja villieläinten lajit.” Ja niin tapahtui. Jumala teki villieläimet, karjaeläimet ja erilaiset pikkueläimet, kaikki eläinten lajit. Ja Jumala näki, että niin oli hyvä.” (1 Moos 1:24-25)

Pienenä minun oli vaikea hyväksyä sitä, että Jumala on luonut itikat, mäkärät ja polttiaiset. Mutta Jumala näkee asian suuremmasta perspektiivistä: ”Niin oli hyvä.” Vanha testamenttikin tuntee jaottelun ns. puhtaisiin ja saastaisiin eläimiin. Mutta tässä perustavassa mittakaavassa sellaista ei ollut. Mönkivät ötökät, naudat ja leijonat saavat kaikki saman leiman: ”Hyvä”.

Jumala luo ihmisen

Nyt seuraa eräs Vanhan testamentin merkittävimpiä kohtia: ihmisen luominen.

Jumala sanoi: ”Tehkäämme ihminen, tehkäämme hänet kuvaksemme, kaltaiseksemme, ja hallitkoot hän meren kaloja, taivaan lintuja, karjaeläimiä, maata ja kaikkia pikkueläimiä, joita maan päällä liikkuu.” (1 Moos 1:26)

Tästä jakeesta olisi aivan mahdottomasti sanottavaa.

Ensinnäkin: Jumala pohtii aivan erityisesti ihmisen luomista. Kasvit ja eläimet on luotu spontaanisti. Ihmisen luomista varten Luoja pysähtyy. Hän pitää tuumaustauon, sisäisen neuvonpidon.

Miksi ihmisen luominen on kerrottu mon. 1. persoonassa?

Toiseksi: neuvonpito on kuvattu ihmeellisin sanoin. Se on monikon ensimmäisessä persoonassa: ”Tehkäämme ihminen, tehkäämme hänet kuvaksemme.” Miksi näin on?

Tieteellisessä raamatunselityksessä sanotaan usein, että taustalla on muinainen ajatus Jumalan taivaallisesta sotajoukosta. Sen neuvonpidossa Herra pohtii ihmisen luomista.

Tämä saattaa olla monikkomuodon taustalla. Vastaava ajatus on vaikkapa Jobin kirjan toisen luvun alussa:

Eräänä päivänä Jumalan pojat tulivat taas koolle ja asettuivat Herran eteen. (Job 2:1)

Toisaalta Israelin usko oli kuitenkin yksijumalaista. Israelin keskeisin uskontunnustus, ns. Shema kuuluu näin:

”Kuule Israel, Herra! Herra on meidän Jumalamme, Herra yksin.” (v. 1992 käännös)
 ”Kuule Israel! Herra, meidän Jumalamme, Herra on yksi.” (v. 1933 käännös) (5 Moos 6:4; Molemmat käännökset ovat heprean alkutekstin mukaan mahdollisia).

Israelin monoteismin eli yksijumalaisuuden kannalta on outoa, että Jumalaan liittyy kaikkialla Vanhassa testamentissa outoa monikollisuutta. Kun Vanha testamentti puhuu Herrasta (eli Jahvesta), niin häneen liitetty sana on useimmiten Elohim. Siis ”Jahve Elohim”. Sana Elohim on kieliopillisesti monikko. Siis oikeastaan Jahve Elohim on ”Jahve Jumalat”, vaikka tällä tarkoitetaan aina yhtä Jumalaa. Yksikkömuoto olisi El, Jumala, mutta Jahve on useimmiten Elohim.

Vaikka sana ”Jumala” on VT:ssä monikossa (Elohin), niin siihen liittyvä verbi eli teonsana on kuitenkin aina yksikössä.

Siis vaikkapa näin: Alussa Jumalat (mon.) loi (yks.) taivaan ja maan.

Useimmat modernit Raamatun selittäjät sanovat, että Elohim sanassa on kyse *kunnioituksen monikosta*. Monikkomuodolla osoitetaan kunnioitusta, vaikka puhutaan yhdestä Jumalasta, kuten siihen liitetty verbi osoittaa.

Mutta sitten toisaalta, tässä hyvin keskeisessä kohdassa Jumala puhuu itsestään monikossa. Hän pitää sisäistä neuvonpitoa:

Jumala sanoi: ”Tehkäämme ihminen, tehkäämme hänet kuvaksemme, kaltaiseksemme, ja hallitkoot hän meren kaloja, taivaan lintuja, karjaeläimiä, maata ja kaikkia pikkueläimiä, joita maan päällä liikkuu.” (1 Moos 1:26)

Vastaavaa ihmeellistä monikollisuutta on myöhemmin käsiteltävässä kertomuksessa, jossa Herra ilmestyy Aabrahamille Mamren tammistossa.

Ja Herra ilmestyi hänelle Mamren tammistossa, jossa hän istui telttamajansa ovella päivän ollessa palavimmillaan. Kun hän nosti silmänsä ja katseli, niin katso, kolme miestä seisoi hänen edessään; nähdessään heidät hän riensi heitä vastaan majan ovelta ja kumartui maahan ja sanoi: ”Herrani, jos olen saanut armon sinun silmiesi edessä, älä mene palvelijasi ohitse. Sallikaa tuoda vähän vettä pestäksenne jalkanne ja levätkää puun siimeksessä. (1 Moos 18:1-4)

Herra on selvästi yksi Jumala. Mutta toisaalta Herra on kolme miestä tai enkeliä, jotka puhuvat Aabrahamille ja syövät hänen kanssaan. Aabraham puhuu Herralle sekä yksikössä että monikossa.

Mistä tässä on oikein kyse? Israelin Jahve on toisaalta ehdottoman yksi, toisaalta hänessä on mystistä monikollisuutta.

Kuuluissa venäläinen ikonimaalari Andrei Rublev sai em. Mamre –kohtauksesta aiheen kuuluisaan ikoniinsa Pyhä Kolminaisuus. Siinä Jumala on kuvattu kolmena persoonana, joita kolme enkeliä tarkoittavat.

[Laita tähän se Kolminaisuus –ikoni]

Enkelien kasvoista ja katseista muodostuu kolmio, ikään kuin rakkauden liike, josta paistaa keskinäinen kiintymys, kunnioitus ja persoonallinen suhde. Rublev tahtoo sanoa, että yksi Jumala on persoonallinen rakkaus Isän, Pojan ja Pyhän Hengen välillä.

Hän julistaa kuvallaan sitä ortodoksisen uskon ja koko kristinuskon perustavaa ideaa, että Jumala on rakkaus.

Lähes ainoita kohtia, jossa Raamattu antaa Jumalasta olemuksellisen määritelmän, ovat nämä: 1 Joh 4:8, 1 Joh 4:16

Jumala on rakkaus

Koska Jumala on rakkaus, hän ei ole vain yksi Absoluutti, yksi jumalallisen olemuksen blokki.

Yksin ei voi rakastaa. Rakkauteen tarvitaan yhteisö, suhde, jossa toinen rakastaa toista, antaa toiselle tilaa, hyväksyy toisen pysyen kuitenkin itsenään.

Jumala ei ole rakkaus vasta suhteessaan itsensä ulkopuoliseen luomakuntaan. Jumala on jo itsessään rakkaus; Jumalassa on jo itsessään minä ja sinä ja rakkaus heidän välillään. Mutta *minä* ja *sinä* eivät sulkeudu itseriittoisesti toisiinsa. Siinä rakkaudessa, joka Jumala on, on mukana myös *hän*, Henki. Jumala on rakkaus, joka ottaa mukaan.

Ortodoksisuus ei toisaalta suostu spekuloidaan Jumalan mysteerillä. Näin meidänkin on Kolminaisuuteen suhtauduttava. Me emme pysty käsittämään yhden Jumalan pyhää Kolminaisuutta, emme edes miettimällä älyllämme rakkauden olemusta tai minää, sinää ja häntä. Tai tätä ikonia.

Me uskomme Kolmiyhteiseen Jumalaan, koska Jumalan ilmoitus Raamatun kokonaisuudessa antaa ymmärtää, että Jumalan Sana, joka Jeesuksessa tuli meidän syntiemme sovittajaksi, on yksi Jumala Isän kanssa ja koska hänen Henkensä on myös Jumala, Luoja.

Itse olen ajatellut näin: Jumalan pyhä Kolminaisuus tulee kaikkein käsitettävimmäksi, kun rukoilee. Me rukoilemme yhtä Jumalaa, Isää Kaikkivaltiaista; Pojan kautta; Pyhässä Hengessä. Ts. on vain yksi Jumala, kaiken Luoja, mutta me voimme olla hänen kanssaan rukouksellisissa väleissä vain siksi, että hän on tullut Jeesuksessa luoksemme ja koska hänen Henkensä rohkaisee meitä luottamaan tähän rukouksen tiehen. Rukous toimi siksi, että Kaikkivaltias Jumala ei jää ei jää ainoastaan tuonpuoleisuuteen, tavoittamattomaksi Absoluutiksi. Vaan hän tulee Jumalaksi luoduilleen, persoonalliseen suhteeseen rajallisen ihmisen kanssa.

Kaikkein hienointa on se, että Jumala ei ole tällainen ainoastaan meidän kuvitelmissamme tai rukouksissamme. Vaan hän on jo itsessään, jo omassa olemuksessaan, rakkaus: Yksi kunnioittava rakkauden liike kolmen jumalallisen persoonan välillä.

Ortodoksisessa teologiassa tätä on kuvattu sanalla ”perikoreesis” eli ”toistensa läpi tanssi”. Jumala on yksi. Mutta Hän on myös Rakkaus. Jumalassa on jo itsessään tilaa toiseudelle, jota rakastaa. Isä, Poika ja Henki ovat yksi jumalallinen rakkaus, joka ”tanssii itsensä läpi” muodostaen yhden ainoan luovan tahdon ja voiman. Siinä Poika ja Henki ovat kuuliaisista Isälle. Ja Isä tekee kaiken vain Pojan ja Hengen kautta.

Ihmisen ja koko luomakunnan luominen on sitä, että luomakunta ja varsinkin ihminen otetaan osalliseksi Jumalasta, joka on rakkaus.

Alku tähän on Jumalan sisäinen neuvonpito: ”Tehkäämme ihminen, tehkäämme hänet kuvaksemme, kaltaiseksemme.” Tässä neuvonpidossa Jumala (Isä) neuvotteli Rakkaudessa (Henki) sisäisen Sanansa (Poika) kanssa. Tästä kertoo jo mainittu Johanneksen evankeliumi.

Alussa oli Sana.
Sana oli Jumalan luona,
ja Sana oli Jumala. ...

Kaikki syntyi Sanan voimalla.
Mikään, mikä on syntynyt,
ei ole syntynyt ilman häntä.

Siksi tässä kohdassa on monikko. Näin asia selitetään kirkon perinteisessä tulkinnassa. Minusta selitys on pätevä ja hyvä, vaikka modernissa tieteellisessä raamatunselityksessä sitä ei juuri kannateta. On kuitenkin huomioitava, että tieteellinen eksegetiikka ei yritäkään käsitellä Raamattua yhtenä kokonaisuutena eikä varsinkaan Jumalan sanana.

Jumala loi ihmisen kuvaksensa

Kolmanneksi huomio kiinnittyy siihen, että Jumala loi ihmisen *kuvaksensa*.

Jumala sanoi: ”Tekkäämme ihminen, tekkäämme hänet *kuvaksemme, kaltaiseksemme*, ja hallitkoon hän meren kaloja, taivaan lintuja, karjaeläimiä, maata ja kaikkia pikkueläimiä, joita maan päällä liikkuu.”

Ajattele, Jumala oikein miettimällä mielti ja loi ihmisen omaksi kuvakseen, kaltaisekseen! Mitä se tarkoittaa?

a) Jumalalla on Logos (= Sana / Viisaus) ja Henki. Tätä ihminen heijastaa ja kuvastaa siinä, että ihmisellä on järki ja henkisyys.

Muillakin eläimillä on jotain älyä ja ehkä jopa henkisyyttä. Usein olen ajatellut, että perheemme koira Bela on hyvin viisas ja henkevä. On vain vähän sitä vajaa, ettei se alkaisi puhua. Sillä näyttää olevan tajuton halu kommunikoida monella muullakin tavalla kuin häntää heiluttamalla ja nuolemalla. Se haluaa kertoa miten se rakastaa meitä ja mitä asiaa sillä on. Sanonkin sille usein, että sano, Bela, opettele, Bela, puhumaan, niin ei tarvitse koko ajan nuolla.

Mutta ei se puhu, ei se sano. Bela ei ole Jumalan kuva, eikä se siksi puhu. Sillä on älyä, mutta sen järki ei riitä *itsetietoisuuteen*, ei ainakaan kovin korkeaan, sillä sellainen vaatisi, että omistaa sanan.

On muuten aika hämmästyttävää, että 1) *ihmisen järki* on voinut löytää 2) *todellisuuden järjellisen rakenteen* niin hyvin kuin on voinut. Todellisuus on perusosiltaan oikeasti sellainen, mitä luonnontiede on löytänyt. Ei muuten voisi olla mahdollista muokata luonnosta löytyviä aineita esim. siten, että se tietokone, jolla tämä on kirjoitettu, voi toimia. Miksi näin on? Siksi, että kaiken luonut *Järki* on luonut ihmisen kuvakseen ja kaltaisekseen ja antanut hänelle *järjen*; ts. *Sana* on antanut *sanan*.

b) Edelliseen perustuu se, mitä tekstissä sanotaan: ”hallitkoon hän meren kaloja, taivaan lintuja, karjaeläimiä, maata ja kaikkia pikkueläimiä, joita maan päällä liikkuu”. Ihminen on Luojan edustaja maailmassa ja hallitsee järjettömiä luontokappaleita. Tehköön hän sen hyvin!

c) Kuten Luojaalla, myös ihmisellä on rakkautta ja tahtoa. Jumala on rakkaus ja myös ihminen on luotu rakastamaan. Ihmisen järjestä ja henkisyudesta ja itsetietoisuudesta aiheutuu kuitenkin se, että mikään äärellinen rakkauden kohde ei riitä ihmiselle.

The Rolling Stones lauloi aikanaan (1900 –l.):

I can't get no satisfaction. (En saa tyydytystä.)

Vähän vastaavaa lausui kirkkoisä Augustinus aikoinaan Jumalalle (300 –l.):

”Sinä olet luonut meidät itsellesi, ja levoton on sydämemme, kunnes se löytää levon sinussa.”

Tässä vaiheessa luomiskertomusta tuota levottomuutta ei vielä ollut. Jumalan suunnitelmissa ihminen olisi sekä *Jumalan kuva* että *Jumalan kaltaisuus*, ts. hänessä toteutuisi jumalallinen rakkaus, ei vain kaipauksena alkukuvansa yhteyteen, vaan läsnä ja toimivana kaltaisuutena, osallisuutena Jumalan rakkauden perikoreesista.

d) Ilmeisesti ihmisen ”Jumalan kuvan ja kaltaisuuden” taustalla on myös se, että Vanhan

testamentin muinaisen ajattelutavan mukaan Herra on ihmisen näköinen. Hän ”käyskenteli paratiisin illan viileydessä” (1 Moos 3:8), Hän laittoi Noan arkin ovat kiinni viimeisen eläimen perästä (1 Moos 7:16). Profeetat näkivät Hänet ihmisenmuotoisena:

Ja taivaanvahvuuden yläpuolella, joka oli niitten pään päällä, oli valtaistuimen muotoinen, näöltään kuin safiirikiveä. Ja valtaistuimen muotoisella istui hahmo, ihmisen näköinen, kohoten korkealle. Ja minä näin ikään kuin hehkuvaa malmia, tulen näköistä, jota ympäröi kehä ylöspäin siitä, mikä näytti hänen lanteiltansa ... Senkaltainen oli katsoa Herran kirkkauden hahmo. Ja kun minä sen näin, lankesin minä kasvoilleni. Ja minä kuulin äänen, joka puhui.” (Hes 1:26-28)

Toisaalta on hämmästyttävää, että Vanhassa testamentissa on tällaista jumaluuden *antropomorfismia* eli ihmisenmuotoisuutta. Olihan profetoille toisaalta täysin selvää, että Jumala on niin suuri, ettei hän mahdu taivasten taivasiin:

Katso, kansakunnat ovat kuin pisara vesisangon uurteessa, ovat kuin tomuhiukkanen vaa'assa. Katso, merensaaret hän nostaa kuin hiekkajyvän. Ei Libanon riittäisi polttopuiksi eikä sen riista polttouhriksi. (Jes 40:15-16)

Jumalan ihmisenmuotoisuuden selityksessä minä olen samalla kannalla kuin kirkkoisät: Vanhan testamentin Jumalan ihmisenmuotoisuus on kätketty viittaus siihen, että kerran Jumala oikeasti omaksuisi ihmishahmon.

”Ja Sana tuli lihaksi ja asui meidän keskellämme, ja me katselimme hänen kirkkauttansa, senkaltaista kirkkautta, kuin ainokaisella Pojalla on Isältä; ja hän oli täynnä armoa ja totuutta. (Joh 1:14-15).

Jumala ei ole mies

Lopuksi tästä kohdasta selviää, että vaikka Jumala on Isä, ei hän ole mies.

Ja Jumala loi ihmisen kuvakseen, Jumalan kuvaksi hän hänet loi, *mieheksi ja naiseksi* hän loi heidät. (1 Moos 1:26-27)

Ei pelkkä mies ole Jumalan kuva. Vaan se, että ihminen on mies ja nainen, se on Jumalan kuva. Tässäkin on viittaus siihen, että Jumala on olemukseltaan rakkaus, joka ei ole itseriittäinen, vaan sallii tilaa toiseudelle.

Suomen kieli on muuten aika hyvä siksi, ettei tarvitse kiistellä, että sanotaanko Jumalasta ”He” vai ”She” / ”Han” vai ”Hon”. Mutta jos kielessä on ero maskuliinisuvun ja feminiinin välillä, niin silloin on ehdottomasti käytettävä Jumalasta maskuliinia. Näin Raamatun heprea ja kreikka tekevät. Siitä huolimatta, että Jumalan kuva ei ole mies, vaan mies ja nainen. Jos nimittäin Jumalasta käytettäisiin feminiinistä pronominia tai verbimuotoa, niin se olisi vahva kannanotto sen puolesta, että Jumala on naissukupuolinen. Ja sitähän hän ei myöskään ole. Mutta ei hän ole neutrikaan, sillä hän on persoona, *sinä*. Ja samanaikaisesti vielä *hän*: rakkauden liike Isän, Pojan ja Hengen välillä.

Nämä ovat tietysti sellaisia asioita, joissa ihmiskieli liikkuu äärirajoillaan. Mutta silti kirkossa on perinteisesti ajateltu, että kuitenkin Jumalasta kannattaa näinkin yrittää puhua, kunhan tajutaan, etteivät sanat tavoita Jumalaa samalla tavoin kuin vaikka pullaresepti tavoittaa pullan.

Mutta ei se, ettei matemaattisen vahvaa vastaavuutta Jumalan ja hänestä puhuvien sanojen välillä voi olla, ei se tarkoita sitä, etteikö Jumalaa voisi sanoilla tavoittaa lainkaan. Kyllä voi, koska hän on itse puhunut meille sanassaan itsestään ja teoistaan, joissa hän ilmoittaa itsensä.